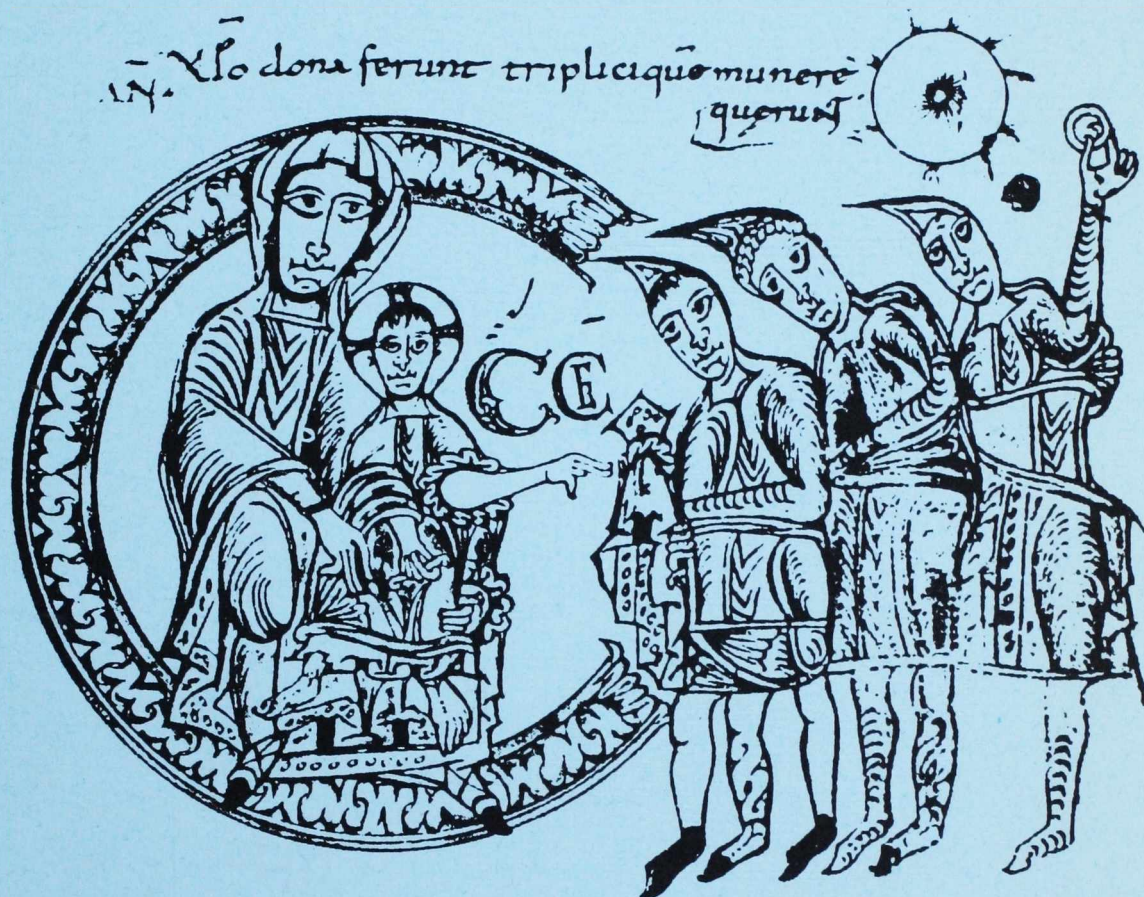

Tijdschrift voor Gregoriaans

ADVENIT DOMINATOR

Tijdschrift voor Gregoriaans
Verschijnt vier keer per jaar
Jaargang 15, november 1990

Contactorgaan van de "Stichting Amici
Cantus Gregoriani".

Redactie: Zr. Marie-Louise Egbers, Ike de Loos,
Theo de Wit, Martien Verzijl

Redactie-adres: Catharinastraat 81
4811 XG Breda, 076 - 221458
Secr. en adm. : Torenhoeckstraat 14
5056 AN Berkel-Enschot

Abonnement f. 25,= per jaar, over te maken op
rekeningnummer 42.06.65.323 Amrobank te Geldrop
t.n.v. H. Berkers. Gironummer van de bank 1065135.

Druk: Drukkerij van Stiphout B.V. Helmond.

De Stichting Amici Cantus Gregoriani is een kring van
mensen, die zich verbonden weten met het Gregoriaans en
door een jaarlijks terugkerende bijdrage de verschij-
ning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregori-
aans gerichte activiteiten mogelijk maken.
Inlichtingen op het redactieadres.

Losse nummers (ook van oude jaargangen):
f. 7,50 per stuk.

Copij voor de volgende aflevering: 15 december 1990.

Bij de voorplaat:

Il Codice Angelica 123, monumenta della Chiesa Bolog-
nese nel secolo XI.
(Rome, Bibl. Angelica, ± 1130)

Van de redactie

In september 1991 opent de Carmelitaanse wereld het vierde eeuwfeest van Juan de la Cruz (de H. Joannes van het Kruis) die leefde van 1542 tot 1591.

Vooraf voor de ongeschoeide Carmelieten en Carmelitesen is het een zeer bijzondere herdenking. Toch willen zij die niet alleen binnenshuis houden. De Stichting Juan de la Cruz is vieringen aan het voorbereiden, die een grote bekendmaking van de spiritualiteit van Joannes van het Kruis beogen.

In dit kader schrijft Mariet Rijk een artikel over de achtergrond van de veertien romances die deze bijzondere man dichtte.

Bijzonder dankbaar is de redactie Martin Polspoel, die zijn serie "liturgiegeschiedenis" in deze aflevering besluit.

Ton Tromp vervolgt "Vijftien jaar Amici" en Marie-Louise Egbers analyseert de alleluia en jubilus van de Alleluia "Diffusa est gratia", in het kader van de op handen zijnde Zangersdag op 17 november.

De Advent en Kersttijd komen er in het gedeelte van de artikelen dit jaar slecht af, al toont de omslag het bezoek van de drie koningen aan Jezus en zijn Moeder. Wat echter veel belangrijker is, wordt wel vermeld: de vele liturgische vieringen. Hopelijk zijn er nog veel meer te vermelden. Het zou fijn geweest zijn, als de mededeling daarvan ook ons bereikt zou hebben, dan waren ze aan de reeks toegevoegd.

De copij voor de volgende aflevering - februari 1991 - ontvangen we graag vóór 15 december.

Een goede Adventstijd wensen wij u graag toe.

Liturgiegeschiedenis (8)

Offertorium

Omdat dit (voorlopig) de laatste aflevering uit deze reeks moet zijn, heb ik me in deze bijdrage beperkt tot het offertorium als gezang. Oorspronkelijk verwees de benaming naar de (offer)handeling zelf.¹

Het is hier niet voor het eerst dat wordt verwezen naar een structurele samenhang van de introitus, het offertorium en de communio.

Jungmann schrijft:

Het principe volgens hetwelk men de intocht van de clerus bij het begin van de mis door de zang van de schola cantorum liet begeleiden, leidde er vanzelf toe, dat men ook de offergang der gelovigen en eveneens het communiceren opluisterde en verrijkte door psalmgezag.

We vinden deze opvatting terug bij de oudste, d.w.z. de antifonale vorm van het offertorium-gezag, waarin de schola, afwisselend in twee koren, een psalm zong. Als inleiding en slot klonk een antifoön. Vrij vroeg trad de responsoriale vorm hiervoor in de plaats. Bij beide was het echter de bedoeling het offertorium zo lang te laten duren, dat alle gelovigen de tijd kregen om tijdens het zingen de offergaven aan te bieden. De responsoriale vorm biedt bovendien ook aan de zangers de gelegenheid om daadwerkelijk aan deze liturgische handeling deel te nemen. Omgekeerd heeft dit waarschijnlijk bijgedragen aan het feit, dat de psalm werd ingekort, de verzen een rijkere melodie kregen die dan solistisch werden uitgevoerd met een gehele of gedeeltelijke herhaling van de antifoön als keervers. Dit keervers bleef voorbehouden aan de schola. Tot in de vroege

middeleeuwen was dat de geijkte structuur waarbij het aantal verzen, in functie van de offergang, één tot vier bedroeg.

Vanaf de 11e eeuw bestaat de offergang enkel nog bij de grote(re) feesten.

We zien ook in de handschriften uit die tijd dat het aantal verzen beperkt wordt. Een eeuw later ontbreken ze regelmatig en stelt men zich tevreden met het zingen van de antifoon.

Zeer begrijpelijk is het feit, dat in de uitvaartmis de oude structuur tot op de dag van vandaag behouden bleef. Dit offertorium (GR 674-675) is als volgt opgebouwd:

- Domine Iesu Christe....
- Quam olim Abrahae (keervers)
- Hostias et preces (vers)
- Quam olim Abrahae (keervers)

De meeste offertorium-teksten zijn psalmteksten, hetgeen niet verwonderlijk is, gezien de oorsprong van het gezang. Minder vanzelfsprekend is, dat ze inhoudelijk meestal een algemeen karakter hebben of in relatie staan met een bepaald feest.

Het gaat blijkbaar meer om een bepaalde gebedsuitdrukking (Ad te Domine levavi, Meditabor, Exaltabo te) of verkondiging van Gods lof (Iubilate Deo, Laudate Dominum) dan om de uitleg c.q. toelichting van een tekst.

Als voorbeeld van het onderstrepn van de offergang zelf, verwijzen we opnieuw naar het vers uit de mis voor overledenen:

- * Hostias et preces...
Offers en gebeden van lof dragen wij U op,
Heer; neem ze aan voor de zielen welke wij
heden gedenken;

Op het feest van Driekoningen zingen we:

- * Reges Tharsis et insulae munera offerent.....
De koningen van Tharsis en de eilanden zullen
geschenken aanbieden.... (GR 58).

60. — In te speravi.

44
106

Offert.

2.

I N te spe-rá-vi Dó-mi-ne : di-
xi : Tu-ēs Dē-us me-us, * In má-ni-bus
tu-īs tē-m-po-rā me-ā. V. 1. Il-lú-mi-nā
fá-ci-em : tu-am sū-per
ser-vum tu-um et sal-vum me
fac pro-pter mi-se-rí-córdi-am tu-am :
Dó-mi-ne, non confūdar, quó-ni-am in-
vo-cá-vi te. * In mánibus. V. 2. Quam
ma-gna mul-ti-tú-do dulcé-di-nis tu-ae,

+ 148

x 55?

+ 33

cf 165
+ hinc liquet
c

+ 153

Tot slot een voorbeeld uit het Offertoriale Triplex cum versiculis (Solesmes 1985):

* In te speravi Domine...., met twee verzen,
In manibus tuis tempora mea (keervers).

Martin Polspoel

448+
ff = 1/2
[cf. 184]
125

Do-mi-ne, quam abscondi-sti timen-ti-bus te:
perfe-ci-sti au-tem spe-ran-ti-bus in te: in con-
spe-
ctu fi-li-ó-rum hó-mi-núm. * In mánibus.

Noten:

1. Jungmann, Missarum Sollemnia, Ned. vertaling, vierde deel I,2, pag. 21-25.
Liturgisch woordenboek, deel II, 1942-1943

Over Juan de la Cruz - De viering van zijn eeuwfeest -
De veertien ROMANCES die hij dichtte

In december 1991 is het vier eeuwen geleden dat een kleine man in Spanje in het plaatsje Ubeda, vlak voor middernacht tegen zijn huisgenoten zegt: "De metten zal ik wel in de hemel bidden". Dan bidt hij het eind van de completen: "In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum", "In Uw handen, Heer, beveel ik mijn geest".

Van de San Salvador in Ubeda slaat de middernachtklok. Juan de la Cruz geeft de geest. Zijn lichaam verspreidt een geur van rozen: het zal het bederf niet zien.

Zo eindigt Jan Peters zijn boekje over hem, die wij volgend jaar in het zonnetje gaan zetten van een publieke aandacht, opdat wat hij achterna ging - zo integraal - voor ons mensen van nu herkenbaar kan worden. En omdat wij er onze kracht tot liefde mee kunnen vergroten.

Met dat doel van een publieke aandacht is de Stichting Juan de la Cruz in het leven geroepen: een stichting die kunstenaars en musici, en alle levenden met een groot verlangen, oproept om hun geest te laten meenemen en verrukken door de schoonheid in taal en ritme van leven en van daadkracht, van beschouwing en van liefde, die deze man in het zestiende eeuwse Spanje aan de wereld heeft gegeven. Zijn hart ging er niet naar uit om schoonheid te maken: hij vond die schoonheid met een machtige drang in zijn ziel naar het Absolute, naar waarheid en vrede voor alles en allen.

Ik sla over in mijn verhaal hoe van de kleine Johannes de grote dienende man geworden is van de Orde van Onze Lieve Vrouw van de Karmel, zoals Theresia van Avila die in haar verlangen droeg.

We gaan in dit artikel kijken naar de dichter en bidder Johannes van het Kruis.

De dichter. Gravure uit Italiaans gedenkboek
begin deze eeuw (Uit *Nieuwsbulletin* 2 v.d. *Stichting*)

De Utrechtse Vrouwenschola zal in het kader van de opening van het feestjaar ter ere van Sint Jan van het Kruis een concert verzorgen in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. De Schola zal daar enige Romances van hem zingen, zoals ze in 1986 zijn getoonzet door Bernhard Rövenstrunck.

Wat zijn Romances?

De romance is een verhalend gedicht, een soort ballade in de vorm van een eenvoudig volkslied over een onderwerp, dat vertedering oproept en naar de avontuurlijke kant van het leven verwijst.

In het jaar 1578 was Juan de la Cruz in de kerker van Toledo verzeild geraakt. Zijn medebroeders konden het moeilijk verkroppen dat Juan op een zo radicale manier de liefde van God en Christus zocht, en zij dachten: "Als je het dan zo graag moeilijk wilt hebben en ons gezelschap niet goed genoeg vindt, dan heb je hier de eenzaamheid, die je zoekt".

Over gevangenenissen weten we genoeg na de tweede wereldoorlog, om ons te kunnen verplaatsen in de negen maanden durende isolatietijd die Juan in de kracht van zijn leven lichamelijk totaal deed verzwakken. Na negen maanden vluchtte hij, op het feest van Maria ten Hemelopneming, in de nacht, en kwam aan in het klooster van de vrouwelijke Karmel, waar hij vroeg: "Praat er niet meer over, we gaan verder". In zijn hand en in zijn hart droeg hij o.a. de veertien Romances waar hij in de liturgie van de Metten onmiddellijk van begon te vertellen. En de gloed van lied na lied vaagde de sensatiezucht weg in de kleine gemeenschappen van mannen en vrouwen die zijn terugkeer blijmaakte.

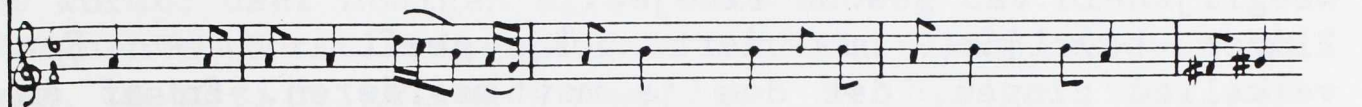
De veertien Romances zijn dan ook vertelsels van liefde, iets wat je meteen doet afvragen: zijn wij het nog gewend om over onze God te denken als een Vuur dat ons bewaart, als een verterend Verlangen, neergelegd in onze ziel, als een partnerschap van liefde?

En dat het in de romance-vorm is verteld, betekent, dat Juan de la Cruz denkt, hoopt, verlokt, dat het Geheim

Solo e coro
♩ = 104 (Solo oder Chor)

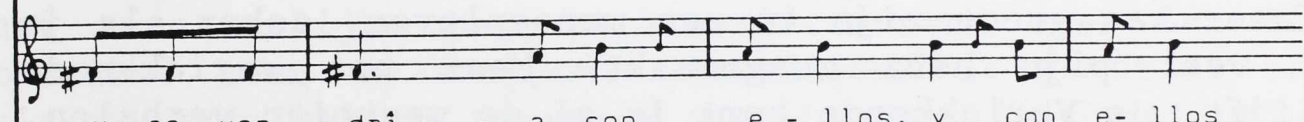
10. por que en todo se - me - jante él a e - llos se ha-rí- a,
Denn in al-lem, was hier ähnlich, ist es sein Werk, das Er gewirkt hat.

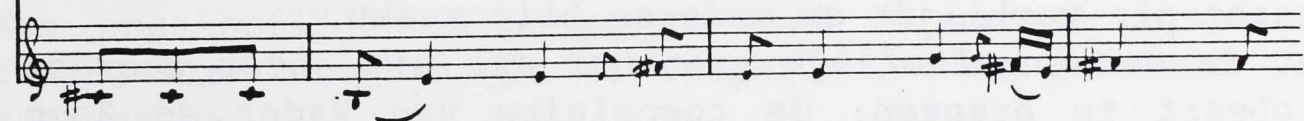
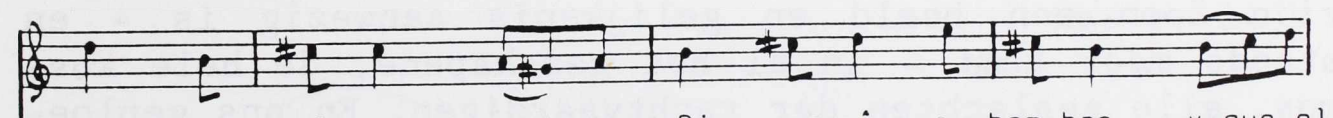
por que en todo se - me - jante él a e-llos se ha - ri- a,
Denn in al-lem, was hier ähnlich, ist es sein Werk, das Er gewirkt hat.

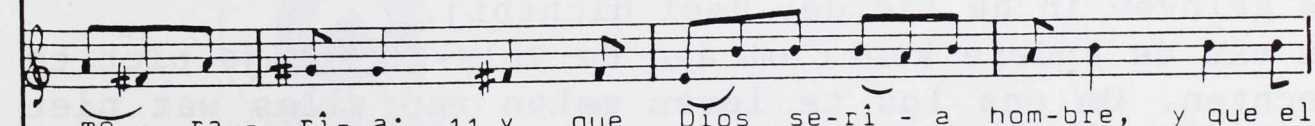

y se ven - - drí - - a con e - llos, y con e - llos
Al - len bleibt ER darin ver- bun-den, bei allen sei - ne

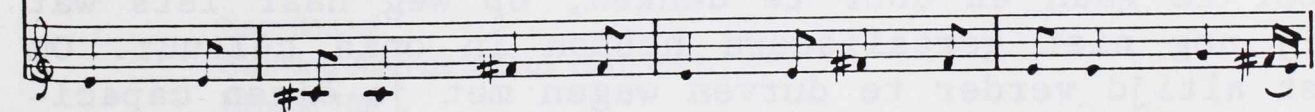
y se ven - drí - - a con e - llos, y con e- llos
Al - len bleibt ER darin ver - bun-den, bei allen seine

mo - ra - rí- a; 11. y que Dios se-rí - a hom-bre, y que el
Woh- nung nehmend, und auf daß Gott Mensch sein werde und der

mo - ra - rí- a; 11. y que Dios se-rí - a hom-bre, y que el
Woh- nung nehmend, und auf daß Gott Mensch sein werde und der

B. Rövenstrunck: fragment uit Romance IV

van ons bestaan zo te horen is, dat het ons allemaal kan meenemen. Als de gewone grond van ons bestaan die er om roept, gezien te worden, van milde regen voorzien en vruchtbaar gemaakt.

Hij vertelt iets universeels in de verteltrant en beweeglijkheid van gewone liedjes.

Zingen bevrijdt, omsluit ook, geeft ruimte. Een volkslied zingen, dat doe je met meerderen. En af en toe springt er een uit, die iets bijzonders vertelt, die het vertederende moment mag vertolken, die even de hemel open mag laten zien, waarna de verteltrant weer door mag gaan met zijn allen, want een mens voelt zich met zijn heiligste emoties toch het meest thuis in de trein die weer verder trekt.

Zo tovert Juan de la Cruz in zijn veertien romances een wereldtoneel en een hemel tevoorschijn, die bij elkaar horen. Er zit muziek in, overal, maar de muziek is ook gebroken, het liefdeslied verstoord, niet gehoord. De afweer kan groot zijn in een mensenleven, zeker als je al veel pijn hebt meegemaakt. Maar het verlokken blijft, de Verlokkende komt in al de veertien verhalen. En wacht op instemming, op onze geboorte, op een daadkracht die verblijdt en anderen blij maakt.

Het is een ongelooflijk avontuur dat hij onder woorden probeert te brengen: de toeneiging van Vader en Zoon naar elkaar, het Verlangen van de Vader, dat er voor zijn Zoon een beeld en gelijkenis aanwezig is - en steeds meer komt - in al het geschapene, de hele kosmos, alle geslachten der rechtvaardigen. En ons geploeter om antwoord te geven, om te zoeken naar niveau, om te geloven in de liefde, heel dichtbij.

En van de andere kant: om aan de vals-dichtbije niet te hechten. Om ons los te leren maken van alles wat niet werkelijk voldoet, om de schijn niet hoog te houden, om dóór te gaan en door te denken, op weg naar iets wat wij nog niet gerealiseerd hebben in onze cultuur. Om het altijd verder te durven wagen met je eigen capaciteiten van geloof, hoop en liefde. Juan heeft een enorm geloof in de van binnenuit omvormende kracht van de liefde: Beminnelijke ogen doen mijn eigen ogen schitte-

ren.

Een "ik weet niet wat" houdt mij gaande, altijd weer. En als ik mijzelf overloop: er is een sireneroepe, er is het fluitje dat mij bekend is geworden. Want een leven van groeiende vertrouwdheid met de geliefde die Geliefde wordt, daar nodigen alle romances toe uit.

Pregnante formuleringen gaan valse romantiek uit de weg, het zijn geleefde emoties; ze blijven naar ons reiken: ga je mee?

Het is een grote verdienste van Bernhard Rövenstrunck, dat hij het genre van de Spaanse volksliedjes opgenomen heeft in zijn composities van 1986 en daarna. De reciteertoon uit de liturgie hoor je mee, het ingehouden vertellen, als de geest moet opgetrokken worden tot waar je niet vier en twintig uur per dag verblijft.

Het zou de moeite waard zijn om de structuur en inhoud van een enkele romance apart te belichten. Voor dit moment genoeg, als de Verlokking hoorbaar is geworden, het avontuurlijke proces van voortdurend over het al bereikte heen te stappen, uitnodigend is gevoeld, en als we even hebben geproefd van Juan de la Cruz' universele vermogen om taal als Liefde te doen verstaan. Een ongelooflijk milde grond wordt zichtbaar in deze taaie, arme sloeber, in de zanger van Gods goedheid in gemeenschap.

Mariet Rijk

Secretariaat
Stichting Juan de la Cruz 1591-1991
Rijndijk 108
2394 AJ Hazerswoude
Telefoon 01714 - 1 46 54

Filippo Lippi (1406-1469): Madonna (detail)

Het Alleluia *Diffusa est gratia*: koorpraktijk

De aanleiding tot de keuze van dit alleluia voor de rubriek *koorpraktijk* is een heel praktische. *Diffusa est gratia* wordt gezongen tijdens de Eucharistieviering op de zangersdag van de A.C.G. te Wassenaar op 17 november aanstaande.

In het Graduale Romanum en het Graduale Triplex is het te vinden op pagina 413.

De vertaling van het psalmvers 44,3 - zoals dat staat aangegeven - luidt als volgt:

Verspreid is bevalligheid op uw lippen; daarom heeft u gezegend God voor eeuwig.

Deze vertaling treffen we aan in Dom N. Boer: *Confessio et pulchritudo VI - 20*.

Dr. I. Gerhardt vertaalt het als volgt:

Betovering legt zich op uw lippen; zó heeft God u gezegend voor immer.

Heel psalm 44 (45) is zeer beeldend gedicht.

Hij begint zo:

Mijn hart trilt van de taal der vervoering, voor een koning het lied dat ik voordraag! Mijn vers rept zich - een snellende schrijfstift.

De psalm bezingt de bruidsverhouding tussen de mens en zijn God. Vanzelfsprekend wil de liturgie die op een heel bijzondere manier zien in Maria. Vandaar dat deze alleluia opgenomen is in de *Commune Beatae Mariae Virginis*. Oorspronkelijk behoorde *Diffusa est gratia* tot het misformulier van de Heilige Lucia. Ook de *communio* ter ere van deze heilige had die tekst.

Wanneer we in dit artikel het notenbeeld bekijken zien we, dat de tekens van Laon (boven de kwadraatnotatie) tussen haken staan. Dat duidt op het feit, dat ze van "ergens anders" zijn overgenomen.

Wanneer we de aangegeven pagina L. 166 opslaan, zien we, dat deze begint met ditzelfde alleluia plus jubi-

lus, maar dat daarachter onmiddellijk de tekst volgt:
Ostende nobis Domine.

Iedere Gregoriaanse zanger kan zoiets dergelijks raden. Daar heeft hij of zij Laon beslist niet voor nodig. Hij weet immers dat er meerdere alleluia-verzen bestaan, die allemaal dezelfde melodie hebben, dus ook voorzien zijn van hetzelfde alleluia met jubilus.

Enkele daarvan zijn:

- Ostende nobis. GR 16 - 1e zondag van de Advent
- Dominus dixit. GR 43 - Nachtmis Kerstmis
- Dominus in Sina. GR236 - Hemelvaart
- Dominus regnavit. GR266 - 3e zondag door het jaar

Voor de auteur van Laon was het vanzelfsprekend overbodig tweemaal exact hetzelfde op één pagina te noteren. Het vers Diffusa volgt dan vijf regels eronder.

Er zijn meer handschriften waarin de alleluia's bij elkaar achter in het graduale staan. Ook is hier op pagina 166 te zien, hoe beschadigd deze bladzijde is. Sommige zijn er zelfs nog veel triester aan toe. Van pagina 177 is bijna niets meer over.

Wat voor ons, zangers, interessant is binnen zo'n groep alleluia's: Hoe gaat de auteur om met verschillende teksten t.o.v. één melodie. Een studie op zich; toch zeker met het Graduale Triplex in de hand.

Maar daar gaat het nú eigenlijk niet op de eerste plaats om. Het doel van dit artikel is duidelijkheid i.v.m. de uitvoering van alleluia en jubilus in het licht van de komende zangersdag van de Stichting A.C.G., zoals boven vermeld.

Het alleluia

Al: L salicus met c
C scandicus

er moet licht naar de derde noot gezongen worden. De l moet goed hoorbaar zijn. Dat geeft de

VIII
BCKS

A

Ps. 44, 3

L 166

C 157

L-le-lú-ia. ¶. Dif-

fú-sa est grá-ti-ā in lá-bi-is tú-

is: prōptér-e-a be-ne-dí-xit te De-

ūs in aetér-num.

le: L clivis met augete
 C clivis met episema

L [een quilisma-
 C scandicus flexus

lu: L pes met τ =tenere -
 C tegenhouden
 pes met episema

L [liquescerende
 C distropha

ia: L [pes subbi-
 C punctis

L [pressus
 C minor

De jubilus

L een niet verbonden pes
 C een pes quadratus

L [pes subbipunctis
 C]

liquescerende virga in C. goed aan.

een breed gezongen clivis. Dat is ook de betekenis van augete in La-on.

Deze virga vóór de quilisma is verbreed. De quilisma zelf is een lichte snelle noot. Daarná volgen we C, die noot 3 en 4 aan elkaar noteert: niet verbreden.

tweede noot verbreden

beide noten repercussiëren. De liquescerende noot duidt op de overgang van de ene naar de andere lettergreep, de i dus. Deze noot is enigszins verbreed.

vier snel lopende noten

De middencadens vraagt om een zekere afronding.

beide duiden op de verbreding van de hele pes.

De a in L. geeft aan dat noot 3 en 4 worden verbreed. Datzelfde bedoelt ook C. door het episema aan de derde noot van de torculus, gevolgd door de losstaande tractulus.

L [quilisma
C] scandicus

De eerste noot wordt verbreed, o.a. omdat er een quilisma volgt.

L clivis
C

Uit L. kunnen we de verbreding van beide noten aflezen door de a. C. zegt niets. We voeren beide noten van deze clivis verbreed uit. Daarbij wordt de eerste noot gerepercussiëerd.

L [torculus -
C] resupinus

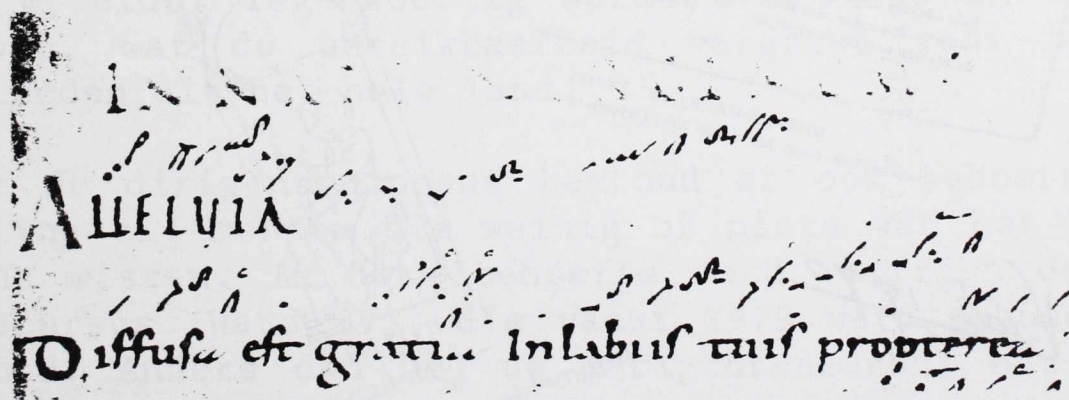
Noten 3 en 4 worden verbreed: In beide gevallen staat de virga los (coupure) en daarbij geeft C. de derde noot nog een episema.

L [pressus
C] major

Hiermee wordt de jubilus muzikaal afgerond.

Na deze beschrijving is de beste manier om tot een juiste interpretatie te komen, naar de muziek zelf te luisteren. Het koor zingt u dit alleluia met jubilus in zijn geheel voor. Maar laten we vóór alles proberen ter ere Gods te zingen. Juist die instelling vraagt, alles zo perfect mogelijk te doen. Een fijne en leerzame zangersdag wens ik u van harte toe.

Zr. M-L. Egbers

AMICI CANTUS GREGORIANI

Wat is dat ?

Een kring van mensen die zich vrienden van het gregoriaans noemen
 Al deze mensen hebben belangstelling voor de gregoriaanse zang

door te luisteren
 door te zingen
 door te lezen
 door te dirigeren

Maar wat heb ik daarmee te maken ? Van alles !
 Is het U bekend ?

SYMPOSIUM
 100 JAAR PALEOGRAPHIE MUSICALE

ZANGERSDAG

HIL VERSUM
 ZATERDAG 18 NOVEMBER
 1989

INCIPIT LIBER
 SELEMBROSII

Aanmelden bij het secretariaat

Vaals 1990

'QUEM QUÆRITIS' TROPE
 (Piacenza, Bibl. Capit. MS. 65, fo. 235.) Eleventh or

15 jaar Amici Cantus Gregoriani III (slot)

In dit laatste artikel over onze 15-jarige historie zullen in het kort de activiteiten worden besproken die de Amici organiseerden en nog steeds organiseren om het Gregoriaans te propageren.

Een goede manier om je zelf te propageren is het verstrekken van informatie over wat je doet. In de eerste jaren van de jonge kring Amici werden met dat doel informatie-avonden georganiseerd. Hier werd gedemonstreerd wat het Gregoriaans was, hoe het moest klinken en waar je er meer over te weten kon komen.

Op deze manier werden mensen geworven om deel te nemen aan de cursussen die werden georganiseerd. De eerste daarvan vond onder auspiciën van de Amici plaats in Den Bosch (1979 - 1980). Toen al was de cursusleidster Zr. Marie-Louise Egbers, die vanaf 1 januari 1979 deel uitmaakt van het A.C.G.-bestuur. De onderwerpen die aan de orde kwamen waren gevarieerd: van "modus als tijdsorde" tot "inleiding in de paléographie". Reeds bij deze cursus werden er gastdocenten aangetrokken, om vanuit hun eigen specialisme enkele onderwerpen toe te lichten. Inmiddels is deze cursus qua opzet misschien iets gewijzigd (men kan zich inschrijven voor afzonderlijke onderdelen die in "blokken" worden aangeboden), maar wat de inhoud betreft is dit de enige cursus geworden in Nederland die dirigenten specifiek voor het Gregoriaans opleidt. Tegenwoordig wordt de cursus in Utrecht gegeven, wat de bereikbaarheid vergroot voor belangstellenden uit het hele land.

Naast de dirigentencursus bestond er ook behoefte aan scholing bij mensen die weinig of niets van het Gregoriaans wisten. In deze behoefte werd voorzien door de basiscursus (Ward IV), die vanaf 1979 werd gehouden te Helmond. Anders dan bij de dirigentencursus het geval was, kon er gebruik worden gemaakt van een speciaal ontwikkeld cursusboek. Na enige jaren was het mogelijk

ook buiten Helmond de basiscursus aan te bieden. Dit gebeurde onder andere in Boxtel en recentelijk in Hilversum.

Na verloop van tijd bleek er behoefte aan een vervolg op de dirigentencursus. Niet omdat de dirigentencursus te kort schoot, maar omdat de cursisten meer belangstelling hadden dan op de dirigentencursus aan de orde kon komen.

Op deze manier ontstond de zogenoemde "kadercursus" voor degenen die de dirigentencursus achter de rug hadden.... Uit deze cursus kwam de studiegroep semiologie voort, die eens per maand bijeenkomt.

Speciaal voor koorzangers worden er zangersdagen en -weekends georganiseerd. Op de eerste studiedag (5 mei 1979) stonden de Vespers centraal.

In het algemeen worden deze dagen goed bezocht (27 tot $\pm$ 100 deelnemers). De onderwerpen die aan de orde komen, sluiten zoveel mogelijk aan bij het Gregoriaans waarmee de meeste kerkzangers in aanraking komen. Regelmatig werden gastdocenten aangetrokken voor deze gelegenheden (bijvoorbeeld dr. Jos Lennards, drs. Jan Boogaarts, Frans Moonen en anderen). Hiermee wordt aangegeven dat de belangstelling voor het Gregoriaans veel breder is dan men wellicht dacht.

De eerste zangersdagen vonden plaats in Helmond, de laatste (als gevolg van een verandering in beleid: naar de mensen toe) in Tilburg, Groenlo en Hilversum.

De activiteiten van de Amici worden bekendgemaakt in dit Tijdschrift voor Gregoriaans, dat tot de tiende jaargang "Kerkoraal" heette. Ook bevat dit tijdschrift vanaf het beginnummer artikelen over het Gregoriaans in al zijn aspecten. Met name de nieuwe interpretatie (semiologie) is steevast een onderwerp dat aan bod komt.

Na twee jaar was het aantal abonnees de 50 gepasseerd en stevende men af op de honderd. Dit magische getal is inmiddels ruimschoots verdubbeld. Het Tijdschrift is te vinden in de meeste grote bibliotheken in ons land.

De lay-out werd steeds meer geperfectioneerd: van een gefotocopieerd setje blaadjes met een nietje tot een tijdschrift dat met de computer wordt gezet en ingedeeld. Toen in 1986 de contacten tussen Amici en Wardcentrum wat losser werden, moest er vrij snel een andere lay-out gevonden worden. Qua vorm was dit eerst een achteruitgang, die echter ruimschoots werd gecompenseerd door de inhoud. Inmiddels zijn we aan het eind van de vijftiende jaargang gekomen. De lay-out wordt weer meer geperfectioneerd: het lettertype is groter dan enkele jaren geleden, waardoor de leesbaarheid wordt bevorderd.

Om de inhoud van het Tijdschrift te bewaken is een redactieraad in het leven geroepen, waarin prominente Nederlandse Gregorianisten zitting hebben.

Tenslotte is het vermelden waard dat de activiteiten van de Amici worden bedacht, georganiseerd en uitgewerkt door een bestuur.

Momenteel bestaat het bestuur van de Amici Cantus Gregoriani uit de volgende personen: Ton Tromp - voorzitter, M. Lambriex - secretaris, H. Berkers - penningmeester, P. Mennen, B. Lamers, M-L. Egbers en W. Mahieu, leden.

Het bestuur vergadert ongeveer viermaal per kalenderjaar. Vanaf 1986 is een belangrijk onderdeel van het bestuurswerk gelegen in de presentatie van de Amici. Deze inspanningen hebben geleid tot eigen postpapier, een vernieuwd logo, een nieuwsbulletin voor de pers, het diploma bij de dirigentencursus, en de stichtingsvorm, die de Amici sinds 1987 hebben.

Een ander aandachtspunt is de samenwerking met andere organisaties die zich met Gregoriaans bezighouden. Zo is in oktober 1989 samen met de Nederlandse Sint Gregorius Vereniging het symposium "100 jaar Paléographie Musicale" gehouden. In 1990 werd de verantwoording voor de "paascursus" mede gedragen door de AISCGre, in de persoon van dr. Kurris.

Uit dit overzicht kunnen vele gevolgtrekkingen worden gemaakt. Eén daarvan is duidelijk: de Amici hebben in de afgelopen 15 jaar laten zien dat de belangstelling voor het Gregoriaans in Nederland groot is. Dit schept hoop voor de toekomst. Daarom gaan wij door. U toch ook?

Ton Tromp

 Stichting
Amici Cantus Gregoriani

 Stichting
Amici Cantus Gregoriani

 Stichting
Amici Cantus Gregoriani

 Stichting
Amici Cantus Gregoriani

Uit het koor geklapt...

"Je hoeft geen monnik te zijn om Gregoriaans te zingen"

Advertenties van deze en soortgelijke strekking zijn met enige regelmaat te vinden in bladen uit Leiden en omstreken. Sinds enige jaren opereert daar namelijk onder leiding van Clothilde Scholte het Leids Gregoriaans Koor, de Schola Gregoriana Lugdunensis. Een in allerlei opzichten (leeftijd, religie, geslacht) gemêleerd gezelschap koestert daar het Gregoriaans en assisteert in verschillende (soms ook protestantse) kerken bij de liturgie.

Deze heterogene groep mensen wordt hecht verbonden door het Gregoriaans. Ieder haalt er voor zich het eigene uit. Voor de een is dat religieuze verdieping, voor een ander weer iets meditatiefs dat hij jaren ver van huis heeft gezocht in Oosterse culturen, terwijl het ook dicht bij huis te vinden was. Een derde valt voor de muzikale bekoring die uitgaat van deze eerbiedwaardig oude en heerlijk frisse muziek. Voor allen is het een bron van inspiratie, een gezamenlijk opgaan in emoties die al vele eeuwen mensen bezighouden.

Gregoriaans is daarom koorzang voor fijnproevers. Het is niet gemakkelijk, ook al lijkt het op het eerste gezicht niet al te hoge eisen aan je stem te stellen. Gregoriaans vraagt veel: inlevingsvermogen, aandacht, het opgaan in een team. Het vraagt dus meer dan vocale kwaliteiten alleen. Een voorbeeld: de SGL kent een belangrijke plaats toe aan de neumen die vaak in handschriften zijn overgeleverd. Neumen zijn middeleeuwse tekens die aanwijzingen geven over ritme en woordaccent. Strikt genomen zijn het de gebaren van een sinds lang gestorven dirigent, bevroren op papier. Van sommige gezangen zijn verschillende versies overgeleverd, met verschillende neumen, waardoor meerdere interpretaties mogelijk zijn. Door zulke subtiliteiten is Gregoriaans zingen meer dan alleen noten lezen.

Dat stelt aan de leden van een koor hoge eisen.

Gregoriaans vraagt veel, maar het geeft altijd meer terug. Het is dan ook geen toeval dat de SGL een hecht vriendenclubje is geworden. Niet voor niets staat na de repetities (donderdagavond 19.30 uur in de Petruskerk, ingang Lorentzstraat) altijd de koffie te dampen. Als U meer wilt weten kunt U Martien Leeuwis bellen (telefoon: 071 - 142798)

Jury Smit

De Sint Willibrordparochie te Oegstgeest
zoekt zo spoedig mogelijk

een organist(e)

die bereid is op zondagen om 10.30 uur
tijdens de kerkdienst te spelen

De honorering vindt plaats volgens
vastgestelde normen van het Bisdom

Voor verdere informatie kunt u zich
telefonisch of schriftelijk in
verbinding stellen met A. Rieter,
Hazenboslaan 51, Oegstgeest
telefoon 071 - 154296

MEDEDELINGEN

Een leergang

De Stichting Amici Cantus Gregoriani organiseert een cursus Semiologisch dirigeren van acht avonden.

Cursusleidster: Zr. M-L. Egbers

Tijd: dinsdagavond van 19.30 tot 22.00 uur

Data: 8-15-22-29 januari; 5-19-26 februari; 5 maart.

Plaats: Utrecht (Locatie moet nog bekeken worden).

Kosten: fl. 80,--

Opgave: Zr. M-L. Egbers, Catharinastraat 81

4811 XG Breda, telefoon: 076 - 221458.

De zangersdag

Wanneer u deelneemt aan de zangersdag op 17 november a.s., is het belangrijk, het artikel koorpraktijk: "Het alleluia *Diffusa est gratia*" goed te lezen.

Twee aankondigingen

* In aanvulling op de boekbespreking van het Adelbertus-officie in het vorige tijdschrift, kunnen we nog een uitgave van de Adelbertsabdijs melden:

G.N.M. Vis: *Adelbert en Egmond. Het leven van de heilige belijder Adelbert.*

Naast wat informatie over het leven van de heilige Adelbert en de geschiedenis van de Adelbertsabdijs, bevat het boekje een vertaling van de levensbeschrijving van Adelbert, die rond het jaar 1000 is opgesteld. Een erg leuk boekje, zeker in combinatie met het officie, dat, zoals we de vorige keer meldden, in een aparte publicatie is uitgegeven. Het is te bestellen bij de Adelbertsabdijs, Abdijlaan 26, 1935 BH Egmond-Binnen, telefoon 02206 - 1415, en kost fl. 9,50 plus porto.

* Uit: "Echo uit Afrika", orgaan van de Missiezusters van St. Petrus Claver, Bouillonstraat 4, 6211 LH Maastricht:

Japans mengtaallied herleid tot Gregoriaanse hymne

In 1975 hoorde Minagawa Tatsuo, muziekprofessor aan de Sint Pauls Universiteit van Tokio, op het Westjapanse eiland Ikitsukishma een Marialied zingen waarvan de melodie hem bekend voorkwam. Het was een mengtaallied, Latijn en Japans, en het bleek al vierhonderd jaar van mond tot mond te zijn overgeleverd onder de zgn. 'verborgen christenen'.

Zestiende eeuwse missionarissen hebben daar het geloof gebracht, en tijdens de eeuwenlange vervolging nadien hebben de christenen het trouw bewaard in een priesterloze, clandestiene kerk. De groep omvat thans 20% van de circa tienduizend inwoners. Maar de teksten van hun gebeden zijn soms nauwelijks te herkennen.

Professor Minagawa, goed kenner van de middeleeuwse Europese muziek, vermoedde dat aan het gehoorde lied een Gregoriaanse cantus ten grondslag moest liggen. De 'verborgen christenen' stonden hem toe er een bandopname van te maken, en daarmee reisde hij de grote Europese bibliotheken af. Frankrijk, Duitsland, Italië, het Vaticaan, en tenslotte Spanje. Dáár, in de Nationale Bibliotheek, vond hij het bewuste manuscript. Tekst en muziek klopten: het was de hymne *O gloriosa Domina*, die de Ikitsukishmase crypto-katholieken al die jaren waren blijven zingen, zij het in toenemend verbasterde vorm. Toen ze het lied in zijn originele gestalte te horen kregen waren ze opgetogen. Ze kunnen het nu altemeer met hun eigen mengtaal-versie zingen, zoals wij dat doen door de sequentia *Victimae paschali laudes* af te wisselen met de strofen van het oud-Nederlandse *Christus is opgestanden*.

Gregoriaans te beluisteren

* De A.C.G.-herenschola onder leiding van Marie-Louise Egbers: zaterdag 17 november, 10.00 uur, Willibrord-

kerk, Wassenaar.

De misgezangen uit het Gemeenschappelijke van Onze Lieve Vrouw (in het kader van de zangersdag van de A.C.G.).

- * De Schola Cantorum van het Ward-instituut onder leiding van Louis Krekelberg: zaterdag 24 november, 19.00 uur, Parochiekerk Geleen-Kluis. De misgezangen van het feest van Christus Koning.
- * De Utrechtse Vrouwen Schola onder leiding van Marie-Louise Egbers:
 - zondag 2 december, 17.00 uur, H. Hartkerk, Utrecht. De Vespers van de eerste zondag van de Advent.
 - zondag 24 februari 1991, 10.30 uur, Kathedraal, Utrecht: de hoogmis van de tweede zondag van de Veertigdagentijd.
- * De A.C.G.-vrouwenschola onder leiding van Marie-Louise Egbers:
 - zaterdag 8 december, 16.45 uur, Gerardus Majellakerk, Utrecht: De eerste Vespers van de Onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd Maria (in het kader van de jongerendag van de Vereniging voor Latijnse Liturgie, elders in dit blad vermeld).
 - zondag 10 februari, 11.30 uur, St. Catharina-kerk, 's-Hertogenbosch: de misgezangen van de vijfde zondag door het jaar.
- * De Gemengde Schola Breda onder leiding van Marie-Louise Egbers:
 - zondag 9 december:
17.00 uur, Sint Lambertuskerk, Udenhout,
19.00 uur, Sint Caeciliakerk, Enschat:
De Vespers van de tweede zondag van de Advent.
 - zaterdag 22 december, 19.00 uur, Begijnhofkerk, Breda: de misgezangen van de vierde zondag van de Advent.
 - zondag 17 februari 1991, 10.00 uur, Kloosterka-

pel Sint Anna, Zundert: de misgezangen van de eerste zondag van de Veertigdagentijd.

- * De Schola Cantorum Amsterdam onder leiding van Wim van Gerven:

De Duif, Prinsengracht 756, Amsterdam:

- iedere zondag om 17.00 uur: Vespers
- iedere eerste woensdag om 21.45 uur: Completen.

Berichten van anderen

- * Het congres van de AISCGR vindt plaats in Verona van 21 t/m 23 mei 1991. Met aankomst en vertrek meegerekend van 20 t/m 24 mei 1991.

- * Het vierde Gregoriaans Festival te Watou vindt plaats op 10, 11 en 12 mei 1991.

Uit de berichtgeving nemen wij het volgende over:

Het vierde Gregoriaans Festival van Watou bestaat uit drie luiken, nl: muzikale vorming, audities en liturgie; het programma zal gespreid worden over drie dagen, waarbij de eerste dag, nl. vrijdag 10 mei 1991, in hoofdzaak zal worden gereserveerd voor het opleidingsprogramma voor koorateliers. De uitvoeringen worden gepland op zaterdag 11 mei en zondag 12 mei 1991.

Naast een belangrijke deelneming van enkele Vlaamse schola's hebben acht bekende buitenlandse koren hun medewerking toegezegd.

- * Cursus Gregoriaans te Vlaanderen
Voor de eerste maal in Vlaanderen:
CURSUS GREGORIAANS

Docenten: Drs. Jan Boogaarts

Dhr. Frans Mariman

Tweejarige cursus, waarna een getuigschrift kan worden behaald.

Data: zaterdag 06/10/1990

zaterdag 24/11/1990

zaterdag 02/02/1991

zaterdag 23/03/1991

voor het eerste en tweede jaar telkens van 9.00 tot 17.00 uur in de Abdij van Tongerlo.

Programma:

- eerste jaar: "Inleiding tot het Gregoriaans voor beginners" (zangtechniek, notenschrift, historisch overzicht, ...).
- tweede jaar: "Semiologie" (basiskennis van het Gregoriaans is vereist). (Basisbegrippen van compositietechnieken (met syllabus), modaliteit (met syllabus) en van liturgie en Gregoriaanse vormleer).

Prijs:

5.000 BEF (vier cursusdagen, inclusief syllabus, middagmalen, koffie - korting voor studenten en groepen).

Indien u geïnteresseerd bent, kunt u een uitgebreide folder toegestuurd krijgen. Gelieve daartoe u te melden bij Mevrouw M. Flerackers, Hardervoort 41, 2000 Antwerpen.

- * De Vereniging voor Latijnse Liturgie organiseert een jongerendag te Utrecht op 8 december met het onderwerp: "Rituelen en Spiritualiteit".

Plaats: Gerardus Majellakerk en Majellacentrum aan de Vleutenseweg.

Folders en informatie zijn te verkrijgen bij de Vereniging: Maarten Lutherweg 494, 1185 BC Amstelveen, telefoon 020 - 418586.

- * De Beiaard te Utrecht (katholiek centrum voor spiritualiteit) organiseert:

- Zingen en bidden in de Advent:

- + zaterdag 1 december: 10.00 tot 16.00 uur: studiedag.

- + zondag 2 december: 17.00 uur: de Vespers van de eerste zondag van de Advent door de Utrechtse Vrouwen Schola, H. Hartkerk, Utrecht.
- Zingen en bidden in de Vasten:
 - + zaterdag 16 februari 1991: 10.00 tot 16.00 uur: studiedag.

- * De Schola Lagal organiseert op 24 november a.s. een ontmoetingsdag voor allen, die geïnteresseerd zijn in de oorspronkelijke uitvoeringswijze van het Gregoriaans, in het bijzonder voor bezitters en gebruikers van Lagal-uitgaven (Graduale Lagal/Zingen met Lagal).

Plaats: DE STAD GODS, Soestdijkerstraatweg 151, Hilversum.

Voor verdere informatie: telefoon 055 - 553658.

- * De K.R.O. meldt ons tot het eind van het jaar één Gregoriaanse Eucharistieviering:
16 december, derde zondag van de Advent:
H. Antonius van Padua te Kortenhoeft.

Verder vermeldt deze omroep:

IN DE RUIMTE VAN DE PSALMEN

Serie van vier meditatieve uitzendingen in Advent en Kersttijd met het oog op de spiritualiteit van de psalmen.

Zaterdag 1, 8, 15 en 22 december 1990, 19.30 - 19.58 uur, radio 2.

Tevens te beluisteren op donderdag 6, 13, 20 en 27 december 1990, 12.30 - 12.53 uur, radio 5.

Kerkelijke kalender

Met de eerste zondag van de Advent begint de B-cyclus voor de lezingen (en gezangen) op zondagen en hoogfeesten.

zondag	2 december:	1e zondag van de Advent
zaterdag	8 december:	Hoogfeest Onbevleete Ontvangenis van de H. Maagd Maria
zondag	9 december:	2e zondag van de Advent
zondag	16 december:	3e zondag van de Advent
zondag	23 december:	4e zondag van de Advent
dinsdag	25 december:	Hoogfeest van Kerstmis
woensdag	26 december:	Feest van de H. Stefanus
donderdag	27 december:	Feest van de H. Apostel en Evangelist Johannes
vrijdag	28 december:	Feest van de HH. Onnozele kinderen
zondag	30 december:	Feest van de H. Familie
dinsdag	1 januari :	Hoogfeest H. Maria, Moeder van God
zondag	6 januari :	Hoogfeest Openbaring des Heren
zondag	13 januari :	Feest van de Doop van de Heer
zondag	20 januari :	2e zondag door het jaar
vrijdag	25 januari :	Feest van de Beking van de H. Apostel Paulus
zondag	27 januari :	3e zondag door het jaar
zaterdag	2 februari:	Feest van de Opdracht van de Heer in de tempel
zondag	3 februari:	4e zondag door het jaar
zondag	10 februari:	5e zondag door het jaar
woensdag	13 februari:	Aswoensdag, begin van de Veertigdagentijd
donderdag	14 februari:	Feest van de HH. Cyrillus en Methodius, patronen van Europa
zondag	17 februari:	1e zondag Veertigdagentijd
vrijdag	22 februari:	Feest van St. Petrus' Stoel
zondag	24 februari:	2e zondag Veertigdagentijd

I N H O U D

Van de redactie.....	117
Liturgiegeschiedenis 8, M. Polspoel.....	118
Over Juan de la Cruz - De viering van zijn eeuw- feest - De veertien Romances die hij dichtte Mariet Rijk.....	122
Het alleluia "Diffusa est gratia": koorpraktijk Zr. M-L. Egbers.....	129
15 jaar Amici Cantus Gregoriani (slot) Ton Tromp.....	135
Uit het koor geklapt.....	139
Mededelingen.....	142
Kerkelijke kalender dec-jan-feb.....	achterkaft